

ЗАТВЕРДЖЕНО:
наказом Мінагрополітики
від 04 жовтня 2023 року № 1754

УДК 634.739.2

Код UPOV: OXYCO_PAL

OXYCO_MAC

Методика
проведення експертизи сортів журавлини болотної та журавлини
великоплідної (*Oxycoccus palustris* Pers. та *O. macrocarpus* (Ait.) Pers.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів видів *Oxycoccus palustris* Pers. Та *O. macrocarpus* (Ait.) Pers.

2. Необхідний рослинний матеріал – саджанці

1) Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2) Кількість рослинного матеріалу має становити щонайменше 65 однорічних саджанців.

3) Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

4) Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

1) *Тривалість експертизи*

Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення. За необхідності експертизу продовжують на третій цикл.

2) *Місце експертизи*

Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та

додатковому).

3) *Умови для проведення експертизи*

Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

4) *План експертизи*

Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати 60 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин 0,20 × 0,20 м.

5) *Метод дослідження*

Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких впродовж вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

6) *Кількість рослин / частин рослин*

Експертизі підлягає щонайменше 60 рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 60 рослин або частин 60 рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 40 рослин або частин 40 рослин;

VG: візуальна разова оцінка 60 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 40 рослин або частин 40 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

1) *Експертиза на відмінність*

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за проявом ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

2) *Експертиза на однорідність*

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 60 рослин допускаються дві нетипові.

Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

3) *Експертиза на стабільність*

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Рослина: за висотою (ознака 1);
- Рослина: габітус (ознака 2);
- Листок: форма верхівки (ознака 5);
- Квітконіжка: опушення (ознака 8);
- Плід: форма (ознака 15);
- Насінина: сітчастість поверхні (ознака 18);
- Час початку цвітіння (ознака 19).

Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів журавлини болотної та великоплідної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (*) (+) QN	Рослина: за висотою MG 2	низька	3	
		середня	5	
		висока	7	
2. (*) PQ	Рослина: габітус VG 2	прямий	3	
		напівпрямий	5	
		розлогий	7	
3. QN	Пагін: інтенсивність бурого забарвлення VS 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
4. PQ	Листок: форма VS 2	яйцевидна	1	
		видовжена	2	
5. (*) (+) PQ	Листок: верхівка VS 2	загострена	1	
		тупа	2	
6. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення верхнього боку VS 2	слабка	3	
		помірна	5	
		сильна	7	
7. QL	Листок: вигин краю пластинки донизу	відсутній	1	
		наявний	9	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
	VS 2			
8.	Квітконіжка:	відсутнє	1	
(*)	опушення	наявне	9	
QL	VS 2			
9.	Квітки: розміщення	поодинокі	1	
(*)	VS	пучками	2	
QL	2			
10.	Квітки: кількість у	мала	3	
(+)	пучку	середня	5	
QN	MS	велика	7	
	2			
11.	Чашечка: війчастість	відсутня	1	
QL	країв чашолистків	наявна	9	
	VS			
	2			
12.	Квітка: діаметр	малий	3	
(+)	віночка	середній	5	
QN	VS	великий	7	
	2			
13.	Пелюстка: за	вузька	3	
(+)	шириною	середня	5	
QN	MS	широка	7	
	2			
14.	Плід (ягода):	слабка	3	
QN	інтенсивність	помірна	5	

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
	червоного забарвлення VS 3	сильна	7	
15. (*) PQ	Плід: форма VS 3	куляста	1	
		грушоподібна	2	
		інша	3	
16. (+) QN	Плід: діаметр у найширшому місці MS 3	малий	3	
		середній	5	
		великий	7	
17. (+) QN	Насінина: за довжиною MS 5	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
18. (*) QL	Насінина: сітчастість поверхні VS 5	відсутня	1	
		наявна	9	
19. (*) (+) QN	Час початку цвітіння VG 1	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	
20. (+) QN	Час досягання плодів VG 3	ранній	3	
		середній	5	
		пізній	7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів журавлини болотної та великоплідної

Коди фаз розвитку рослин, в які слід проводити обстеження

Коди	Назви фаз розвитку рослин
1	Початок цвітіння
2	Повне цвітіння
3	Стиглі плоди
4	Початок досягання насіння
5	Стигле насіння

До 1 Рослина: за висотою, см

Низька – до 15; середня – 15–25; висока – понад 25.

До 5 Листок: верхівка

1

Загострена

2

тупа

До 10 Квітки: кількість у пучку, шт.

Мала – 1–2, середня – 3–4, велика – понад 4.

До 12 Квітка: діаметр віночка, мм

Малий – до 3, середній – 3–5, великий – понад 5.

До 13 Пелюстка: за шириною, мм

Вузька – до 1, середня – 1–2, широка – понад 2.

До 16 Плід: діаметр у найширшому місці, мм

Малий – до 6; середній – 6–12; великий – понад 12.

До 17 Насінина: за довжиною, мм

Коротка – до 1,0; середня – 1,0–1,5; довга – понад 1,5.

До 19 Час початку цвітіння, декада, місяць

Ранній – III декада квітня, середній – I–II декади травня, пізній – III декада травня.

До 20 Час досягання плодів, декада, місяць

Ранній – III декада серпня, середній – I–II декади вересня, пізній – III декада вересня.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины. – К.: Фитосоциоцентр. 1999. – С. 136.
2. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медичній та ветеринарній практиці / В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, Б. Є. Якубенко, [та ін.]. – К.: Арістей, 2007. – С. 286–288.
3. Сельскохозяйственный энциклопедический словарь / Гл. редактор В. К. Месяц. – М.: «Советская энциклопедия», 1989.